

نقش آموزش کارآفرینی بر توسعه مسیر شغلی دانش آموزان دوره متوسطه

افشین بابامرادی^۱

^۱ کارشناسی کشاورزی گرایش زارعت و اصلاح نباتات دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه

چکیده

دوره نوجوانی یکی از بهترین دوران برای رشد و شکوفایی توانمندی های افراد است. نوجوانان با قبول مسئولیت و ارتباط موثر با دیگران و جامعه به رشد توانایی های خویش می پردازند و برای زندگی شغلی و خانواده آماده می گردند. آموزش کارآفرینی یکی از مواردی است که زمینه تحقق اهداف فوق را در دانش آموزان ایجاد می کند. آموزش کارآفرینی باعث می شود که افراد به دنبال موقعیت های شغلی ایجاد شده نباشند؛ بلکه این ایده را در آنان پرورش می دهد که در آینده موقعیت شغلی جدیدتری برای خود و دیگران ایجاد کنند. روش پژوهش مطالعات کاربردی است که اطلاعات از طریق تجزیه و تحلیل کتابخانه ای - مروری با بررسی مقالات، کتب و اسناد معتبر علمی در این زمینه بدست آمده اند. در این مقاله ابتدا توضیحی درمورد آموزش کارآفرینی و مسیر شغلی آمده و سپس به عوامل موثر بر کارآفرینی و مسیر شغلی افراد، مزایای کارآفرینی و تاثیر آموزش آن بر آینده شغلی افراد پرداخته ایم. نتایج یافته های تحقیقات حاکی از آن است که کارآفرینی امروزه عامل توسعه اقتصادی کشور می باشد و کارآفرینی ترکیبی باعث می شود که افراد به شغل و مسیر شغلی خویش پایبند باشند. همچنین در جامعه در حال تغییر بتوانند با راه اندازی شغل جدید و موازی با شغل پیشین خود، خود را از خطر بیکاری دور نگه دارند.

واژه های کلیدی: آموزش، کارآفرینی، مسیر شغلی، دانش آموزان

مقدمه

یکی از اهداف مهم دوره متوسطه آماده کردن دانش آموزان برای ورود به دوره های بالاتر و دانشگاهی است. در تمام این دوره ها باید علاقه دانش آموزان به کارآفرینی اصلاح شود تا زمانی که آن ها از تحصیل خارج شوند، بالغ، مسئول و آماده برای ادامه تحصیلات خود در سطح بالاتری باشند. از آنجا که دومین پایگاه اجتماعی بعد از خانواده برای دانش آموزان مدرسه است، مدرسه نقش مهمی را در آموزش و پرورش کارآفرینی دارد (سلطانیان شیرازی و فکری، ۱۳۹۶). در دهه های اخیر تحولات سریع علم و فناوری، ارکان نظام اجتماعی و آموزشی را تحت تاثیر قرار داده و کارآفرینی را به ضرورتی ملی و چالش اساسی نظام های آموزشی تبدیل کرده است. آموزش کارآفرینی در کشور ما به عنوان اولین و مهم ترین قدم برای ایجاد فرهنگ نوآوری در دهه های اخیر مورد توجه قرار گرفته است. برای آموزش کارآفرینی در مدرسه ها، فراگیران باید در شرایط واقعی یادگیری تجربی غوطه ور شوند تا علاوه بر افزایش اعتماد به توانایی و خودکارآمدی، بستر مناسبی برای رشد و خلاقیت، مسئولیت پذیری و انعطاف پذیری آن ها فراهم آید و نیز امکان کشف فرصت ها و بهره برداری مطلوب از آن ها، میسر شود که همه ی این موارد، توسعه اقتصادی جامعه را به همراه خواهد داشت (کاوه پیشه و قاسم پور مقدم، ۱۳۹۴). کارآفرینی، عمل خلاق است که به وسیله آن چیزی که در گذشته وجود نداشته است، ایجاد می شود. ساخت و ایجاد فرصت با استفاده از منابع با جستجوی منابع جدید، فعالیت دربرگیرنده خطر به دلیل نو بودن که امکان محاسبه ارزش افزوده آن مشکل است. کارآفرینی منجر به ایجاد ارزش در شخص، گروه و جامعه می شود (جانسون، ۲۰۰۱) که علاوه بر مهارت های کسب و کار، مهارت های شخصی چون خلاقیت، نوآوری و ریسک پذیری را نیز شامل می شود (مولر و توماس، ۲۰۰۱). عمده ترین مسئله ای که بعد از فارغ التحصیلی ذهن دانش آموزان را درگیر می کند، انتخاب و یافتن شغلی مناسب است (حشمتی فر و همکاران، ۱۳۹۸). مسیر شغلی عبارت از مراحل متوالی و در حال تکامل تجربیات کاری افراد در طول زمان که معمولاً در قالب یک مجموعه اجتماعی یا پیامدهای خاصی رخ می دهد. بر اساس تفکر سنتی، مسیر شغلی لزوماً باید رشد عمودی یا همان پیشرفت به سطوح بالاتر باشد، اما تفکر جدید باور دارد که حرکت عرضی و افقی در یک موقعیت شغلی یا در صنایع مختلف نیز در چارچوب مسیر شغلی قرار می گیرد. مسیر شغلی هر فرد ممکن است با فرد دیگر متفاوت باشد، زیرا مشخص نیست هر فرد تا چه میزان با اهدافش فاصله دارد و باید چه زمانی را طی کند تا به اهدافش برسد. این مفهوم مسیر شغلی باعث می شود سازمان ها و افرادی که برای آن کار می کنند به صورت یک زنجیره به هم متصل و وابسته باشند (ستونه و همکاران، ۱۴۰۰). سعادتیان (۱۳۹۵) با بررسی تاثیر درس کارآفرینی بر ایجاد ایده ای خلاقانه در ذهن دانش آموزان و بهره گیری از آن در انتخاب مسیر تحصیلی و شغلی مطالعه موردی: آموزش و پرورش شهرستان سرورستان دریافتند که فارغ التحصیلان رشته های کاردانش که واحد درسی کارآفرینی را می گذرانند، پس از اتمام این واحد درسی ایده های بهتری برای راه اندازی حرفه جدید دارند. اشرفی و نجفی هزار جریبی (۱۳۹۷) در مقاله خود با عنوان اثربخشی آموزش کارآفرینی بر مسیر شغلی دانش آموزان نتیجه گرفتند که آموزش کارآفرینی بر مسیر یابی شغلی دانش آموزان موثر است و کارآفرینی می تواند به عنوان یک مسیر شغلی در نظر گرفته شود.

در پژوهشی دیگر عبدالهی و همکاران (۱۳۹۹) با بررسی تاثیر آموزش کارآفرینی آموزش معلمان بر کارآفرینی دانش آموزان دوره اول متوسطه پی بردند که آموزش کارآفرینی آموزشی معلمان بر کارآفرینی دانش آموزان دوره اول متوسطه تاثیر مثبت و معنی داری دارد.

باورها و مفروضه های فرد می تواند درمورد ماهیت و چگونگی اشیا، پدیده ها و اشخاص باشد. هر شخص با توجه به فرض های خود نسبت به موقعیت های مختلف واکنش نشان می دهد. آن فرض ها نه تنها اعمال شخص را هدایت می کنند بلکه مبنایی برای تغییرها و انتظارات او به شمار می آیند. مفروضه ها و باورهای مختل موجب پیش بینی های سوگیرانه و جهت دار از یک موقعیت

گردیده و پاسخ توجه انتخابی فرد را به دنبال خواهد داشت، از طرفی توجه انتخابی موجب می‌گردد که شخص به نشانه‌ها و علائم خاصی که منطبق با باورها و مفروضه‌های بنیادین مختلفش باشد، بیشتر حساس و مراقب باشد و به‌دین ترتیب یک حلقه معیوب خود تداوم‌بخش شکل می‌گیرد (محمدعینی و فیاض، ۱۳۹۵). یکی از حیطه‌های مربوط به این عقاید می‌تواند پیرامون مسیر شغل فرد باشد که ممکن است حتی از زمان‌های کودکی فرد شکل گرفته باشد. باورهایی که دانش‌آموز در دوران دبیرستان دارد، بی‌شک نتایجی از کل فرآیند زندگی او از کودکی تا اکنون می‌باشد که بر تصمیم‌گیری‌های مهم زندگی مانند انتخاب رشته تحصیلی تاثیرگذار خواهد بود، از آنجایی که برخی از این باورها ممکن است ناکارآمد بوده و جلوی شکوفایی استعدادهای فرد را بگیرند و مسیر تحصیلی و شغلی زندگی فرد را تحت تاثیر قرار دهند، اهمیت و شناسایی آن‌ها برای اقدامات لازم می‌تواند تاثیر مهمی در آینده دانش‌آموزان داشته باشد (ذبیحی جلالی‌زواره و همکاران، ۱۳۹۸). هدف پژوهش حاضر بررسی نقش آموزش کارآفرینی بر توسعه مسیر شغلی دانش‌آموزان دوره متوسطه است.

مبانی نظری

آموزش کارآفرینی

آموزش مهم‌ترین نقش را در توسعه کارآفرینی دارد. از آنجا که آموزش و پرورش نقش کلیدی در تربیت و پرورش افراد جامعه دارد، لازم است تا پایه‌های فرهنگی و ارزشی کارآفرینی در مدارس ریخته شود. کارآفرینی در آموزش و پرورش، فرایند منظم و مستمری است که از یک سو به شناسایی و بهره‌برداری مؤثر از کلیه منابع درونی و بیرونی نظام آموزشی منجر می‌شود و از سوی دیگر، موجب ایجاد فرصت‌های جدید یاددهی و یادگیری می‌شود. افراد متخصص و فارغ التحصیل رشته‌های مختلف دانشگاهی معمولاً جهت‌گیری آموزشی و نقش آفرینی اجتماعی را در دوران تحصیل در مدارس آموخته‌اند، لذا نهادینه کردن یک مفهوم آموزشی نیاز به سرمایه‌گذاری زمانی و آموزشی در همان دوران نوجوانی و دانش‌آموزی دارد. کارآفرینی، عملی خلاق است که به وسیله آن چیزی که در گذشته وجود نداشته است، ایجاد می‌شود. ساخت و ایجاد فرصت با استفاده از منابع یا جستجوی منابع جدید، فعالیت در برگیرنده خطر به دلیل نبودن که امکان محاسبه ارزش افزوده آن مشکل است. کارآفرینی منجر به ایجاد ارزش در شخص، گروه و جامعه می‌شود. کارآفرینی علاوه بر مهارت‌های کسب و کار، مهارت‌های شخصی چون خلاقیت، نوآوری و ریسک‌پذیری را نیز شامل می‌شود. کارآفرین به کسی اطلاق می‌شود که متعهد می‌شود مخاطره‌های یک فعالیت اقتصادی را سازماندهی، اداره و تقبل کند. کارآفرینان رفتاری فرصت‌گرایانه دارند و سازمان‌های کارآفرین دارای ویژگی‌هایی چون تشویق افراد به مجسم کردن، انعطاف‌پذیری و تمایل به مخاطره‌پذیری هستند. ویژگی‌های کارآفرینان را شامل نیاز به توفیق، تمایل به مخاطره‌پذیری، نیاز به استقلال؛ دارای مرکز کنترل درونی؛ و خلاقیت می‌دانند. در واقع آموزش کارآفرینی فعالیتی است که از آن برای انتقال دانش و اطلاعات مورد نیاز برای کارآفرینی استفاده می‌شود. به طور کلی آموزش کارآفرینی نتایج کوتاه مدت و بلندمدتی برای جامعه، در پی دارد. مهم‌ترین نتایج اولیه و کوتاه مدت آموزش کارآفرینی عبارتند از: افزایش آگاهی، دانش درباره مفهوم و کاربرد کسب و کار، کارآفرینی، توسعه توانایی و اعتماد به نفس شخصی، شناخت و درک روش زندگی کارآفرینان، نهادینه کردن ارزش‌ها و باورهای کارآفرینی. تاثیرات بلند مدت آموزش کارآفرینی شامل تغییر نگرش‌ها، تغییر در فرهنگ، تغییر در سیستم حمایتی جامعه، تاثیر بر راه‌اندازس کسب و کار جوانان است (جدی‌گرگری و همکاران، ۱۴۰۰).

مسیر شغلی

مسیر شغلی عبارت است از توالی شغل‌هایی که برنامه شغلی شما را در طولانی مدت می‌سازند. ممکن است مسیر شغلی و برنامه شغلی، برای شما مشابه هم به نظر بیایند، اما در واقعیت این طور نیست. برنامه شغلی شامل اهداف کوتاه مدت و بلند مدتی است که به شغلی ایده‌آل می‌انجامد، این درحالی است که مسیر شغلی به طور اختصاصی، به شغل‌هایی می‌پردازد که هر فرد را به سمت اهدافش می‌برد. امروزه مدیران، کارمندان، محققان و قانون‌گذاران عمومی به بهبود کیفیت زندگی کاری اهمیت زیادی می‌دهند. نیروی کار مرد وزن و افراد جوان و به خصوص آن‌هایی که تحصیلات عالی دارند به شغل‌های غنی‌تر و یا شغل‌هایی که بتوانند در آن مؤثر باشند، توجه بیشتری می‌کنند. مسیر شغلی، یک ترتیب مسیر زندگی کاری مطابق با نگرش‌ها و انگیزه‌های کارکنان است که آن‌ها در نقش‌های کاری خود ایفا می‌کنند. همچنین مهم است بدانیم که مسیر شغلی شامل مجموعه‌ای از مشاغل است که یک شخص در طی مسیر زندگی‌اش در پیش گرفته و شامل آموزش افراد در نقش‌های کاری، اهداف و امیدها، آرزوها، احساسات و ابهام مطابق با این نقش می‌باشد. دلایل وجود یک برنامه بهبود کار راه شغلی در سازمان‌ها به شرح ذیل می‌باشد:

۱- فرصت استخدام مساوی

۲- کیفیت زندگی کاری

۳- رقابت برای کارکنان با استعداد

۴- اجتناب از مهارت‌های قدیمی و کسب مهارت‌های جدید

۵- نگهداری کارکنان

۶- استفاده مطلوب از کارکنان.

به طور سنتی به کسانی که حقوق خوبی می‌گیرند، پست بالایی دارند، انگیزش و تشخیص بالایی دارند و پیشرفت می‌کنند، می‌گوییم که در شغلشان موفق‌اند. حال و صاحب نظران دیگر توسعه مسیر شغلی اعتقادشان بر اینست که تعدادی از کارکنان حرفه‌ای و مدیران، مسیرهای شغلی متفاوتی را برای خود در پیش می‌گیرند. مسیر پیشرفت شغلی موجب پیشرفت فرد در طی سنوات خدمتش می‌شود. سازمان بایستی برنامه‌ریزی‌های لازم را جهت پیشرفت شغلی کارکنان خود انجام دهد و آن‌ها را در این مسیر هدایت نماید. یک مسیر صحیح و عادلانه پیشرفت شغلی می‌تواند موجب رضایت شغلی افراد، تعهد آن‌ها نسبت به سازمان و مسائلی از این قبیل شود. بنابراین، سازمان‌ها با ایجاد مسیر پیشرفت شغلی مناسب برای کارکنان نه تنها به پیشرفت سازمان بلکه به پیشرفت افراد نیز کمک می‌کند (کمانی، ۱۳۹۹).

پیشینه پژوهش

در پژوهش کاوه پیشه و قاسم‌پور مقدم (۱۳۹۴) با بررسی اهمیت آموزش کارآفرینی در توسعه‌ی خود اشتغالی یافته‌ها حاکی از این است که آموطش کارآفرینی تأثیر زیادی در توسعه و ترویج خوداشتغالی، کاهش نرخ بیکاری، رشد و توسعه‌ی اقتصادی داشته و توجه به این امر مهم به‌عنوان چالش اساسی همه‌ی نظام‌های آموزشی به‌شمار می‌رود.

سرمدی و رمضانی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تحت عنوان تاثیر کار و فناوری در آموزش و پرورش بر آینده تحصیلی و حرفه‌ای دانش‌آموزان دریافتند که آموزش کار و فناوری بر هر یک از متغیرهای طراحی سازه‌های حرکتی، یادگیری پودمان‌های نیمه تجویزی و انتخاب رشته‌ی تحصیلی و حرفه‌ای تاثیر مثبت داشته است. ابن اظهار نظر در هر یک از سه گروه مدیران، معونان و معلمان کار و فناوری تقریباً یکسان بود. همچنین آموزش کار و فناوری بر آینده‌ی تحصیلی و حرفه‌ای دانش‌آموزان تاثیر مثبت داشته است.

ووک و هاشم (۲۰۱۷) در پژوهشی به عنوان بررسی تاثیر تعدیل‌کننده از قدرت برقراری ارتباط بر روی شبکه‌سازی و دستیابی به موفقیت مسیر شغلی پرداخته‌اند. به این نتیجه رسیدند که تاثیر تعدیل‌کننده از قدرت برقراری ارتباط بر روی روابط وجود دارد. این امر بدان معناست که مربیگری بر روی قدرت برقراری ارتباط اثرگذار است. که به خود بر روی موفقیت مسیر شغلی تاثیرگذار است.

نتایج بررسی فرضیه‌های مقاله شریعت نژاد و عسگری ذهابی (۱۴۰۱) با عنوان پایش تاثیر کارآفرینی ترکیبی بر موفقیت مسیر شغلی؛ تبیین نقش میانجی جهت‌گیری مسیر شغلی متنوع حاکی از آن است که کارآفرینی ترکیبی بر جهت‌گیری مسیر شغلی متنوع و موفقیت مسیر شغلی اثرگذار است. به عنوان نتیجه کلی باید اشاره داشت که با توجه به نرخ بالای ورشکستگی و از بین رفتن مشاغل، افرادی که در شهرک‌های صنعتی و در مشاغل حرفه‌ای فعالیت دارند، می‌توانند با راهبرد کارآفرینی ترکیبی و جهت‌گیری مسیر شغلی متنوع که آن‌ها را به سوی کسب و کار جدید و کارآفرینانه رهنمون می‌سازد.

مقصودی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای مروری با بررسی تاثیر آموزش مهارت‌های کاربردی بر توانمندی‌های شغلی و مهارت‌های علمی دانش‌آموزان نتیجه گرفتند ارتباط مهارت‌های کاربردی با توانمندی شغلی و اهمیت آن در عرصه فناوری، رابطه‌ای مثبت است و آموزش مهارت‌های کاربردی به دانش‌آموزان در جهت توسعه توانایی‌های شغلی و علمی آنان موثر است.

پیری (۱۴۰۲) در مقاله‌ای تحت عنوان بررسی رابطه آموزش کارآفرینی با فرصت کارآفرینانه در شرکت‌های کوچک و متوسط استان ایلام نتیجه گرفت که بین آموزش کارآفرینی با فرصت‌های کارآفرینانه در شرکت‌های کوچک و متوسط رابطه مثبت معناداری وجود دارد. همچنین بین آموزش کارآفرینی با پویش پیشگام فرصت، خلق راه‌حل‌های نوآورانه و جستجوی رقابتی فرصت در شرکت‌های کوچک و متوسط رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

یافته‌ها

مزایای آموزش کارآفرینی

آموزش کارآفرینی به نوجوانان باعث ارتقای مهارت‌های اولیه یا اساسی‌شان در کسب و کار خواهد شد. بنابراین برخی مزایای آن در قالب زیر شرح داده شده‌اند:

تدریس مهارت‌های فنی

آموزش کارآفرینی، نوجوانان را به مهارت‌های مورد نیاز برای یک کارآفرینی حرفه‌ای، مانند تجزیه و تحلیل هزینه‌ها، تهیه برنامه کسب و کار، مدیریت زمان، ارتباطات، بازاریابی و فروش آنلاین و آفلاین، معرفی محصول و خدمات و تیم‌سازی غنی می‌کند و جوانان برای کار با هوشیاری و خلاقیت بالا عمل می‌کنند.

افزایش اعتماد به نفس

نوجوانان با یادگیری مهارت های اصلی کارآفرینی، شایستگی های مرتبط با حرفه خود، خودکنترلی، خودانگیختگی، تفکر خلاق، ایجاد روحیه رسیدگی و مدیریت ریسک می یابند. به این ترتیب، آن ها با ساختن خودآگاهی برای خود و عملکرد تجاری کع برای پیشرفت و اجتماعی و مالی لازم است، به دنبال کارآفرینی موفق خود می گردند.

توانمندسازی در به دست آوردن کمک های مالی

کارآفرینی ضمن یادگیری مهارت های فنی، باعث درک بهتر مراحل شروع یک شرکت و مدیریت موفق آن برای کارآفرینان خواهد شد. نوجوانان با آموزش کارآفرینی، می توانند کسب منابع مالی مانند قروض ریسک زیاد، محوریت بر تاثیر اجتماعی خود و کمک هزینه های مالی از طریق برنامه های کارآفرینی بدست آورند.

ایجاد و دسترسی به شبکه های مفید

با شرکت در برنامه های کارآفرینی و یا کسب و کار بخش بزرگی از ارتباطات اجتماعی یا موفقیت کارآفرینان برای نوجوانان فراهم می کند. در این شبکه ها، فرصت دیدار و دولت، تجربی یافتن اطلاعات کارآفرینی و پیشروی در آن ها، پیدا کردن شغل، مشارکت در پروژه، کشف و ارتباط بیشتری با منابع و دانش آموزان دیگر و همچنین بالا بردن روحیه همکاری برای کارآفرینی قرار دارد (مینایی پور، ۱۴۰۲).

عوامل موثر بر آموزش کارآفرینی

اولین مقوله در نظر گرفتن ویژگی های فردی دانش آموزان است. در نظر گرفتن علاقه و استعداد در بحث آموزش کارآفرینی توسط متولیان امر علاوه بر کسب رضایت دانش آموزان در مشاغل آینده می تواند موجب بروز خلاقیت، نوآوری و بالا بردن کارایی افراد شود. در نظر داشتن این عامل می تواند کمک شایانی در تربیت نیروهای متخصص و متعهد در آینده یک کشور داشته باشد.

یکی از مشکلاتی که در چند دهه اخیر گریبان گیر کشور بوده، مدرک گرایی خانواده ها است. عدم توجه به یادگیری تخصص و آموزش های غیر رسمی در کنار مباحث آکادمیک از مشکلات عمده قشر تحصیل کرده در کشور محسوب می شود. لذا تغییر نگرش خانواده ها در جهت تشویق و ترغیب فرزندان برای تحصیلات فنی و حرفه ای و آشنایی با دنیای مشاغل و کسب و کارها می تواند یکی از عوامل مهم در رفع مشکل بیکاری نیروی کار فعال در آینده باشد.

رونق کسب و کارها و تعامل مراکز تولیدی، صنعتی و بخش خصوصی با نظام آموزش و پرورش و مدارس یکی از راه های اصلی در جهت عملی نمودن کارآفرینی در جامعه است. این مقوله می تواند یکی از عوامل کلیدی در رفع نیازهای صنعت برای تأمین نیروی انسانی متخصص در آینده باشد. نیروی انسانی و جذب و جلب هیئت علمی دانشگاه ها در هسته کارآفرینی نظام آموزش و پرورش و دانشگاه فرهنگیان و جذب استادان کار آفرینی در سیستم آموزشی علاوه بر کاهش خروجی نیروی انسانی بدون تخصص از سیستم آموزشی گام مؤثری است در تقویت بنیان های اقتصاد مبتنی بر دانش تخصصی که توسعه آتی کشور را در پی دارد.

توجه به آموزش های غیر رسمی در آموزش کارآفرینی یکی از گام های اولیه برای خودکفایی کشور در زمینه کارآفرینی از حیث فرهنگی و غنی نمودن دیدگاه ها و تغییر نگرش منفی موجود نسبت به آموزش کارآفرینی می تواند باشد.

عامل مهم دیگر فراهم نمودن فضا و محیط مناسب برای آموزش های کارآفرینی است، ایجاد فضا و محیط مناسب برای کارآفرینی می تواند منجر به کشف کارآفرینان نخبه در فضای علمی و کسب و کار کشور گردد که توسعه پایدار را به دنبال خواهد داشت. همچنین باعث گسترش مراکز رشد و شتاب دهی شده و سرعت و کیفیت توسعه را نیز بهبود می بخشد.

عامل مهم و موثر دیگر در آموزش کارآفرینی مورد روش های تدریس می باشد. روش های تدریس از ارکان اصلی آموزش محسوب می گردد که در این میان آموزش کار آفرینی نیز از این امر مستثنی نیست. بی شک روش های تدریس فعال و مشارکتی از جمله روش تیمی یا بارش فکری نقش مهمی در جریان آموزش کارآفرینی ایفا می نماید. در ضمن نباید از ابزار و سخت افزارهای دیجیتال و فناوریانه در این مورد غافل شد.

مقوله اساسی دیگر حمایت دولت از آموزش های کارآفرینی و ایجاد تسهیلات لازم در این زمینه است. در واقع این امر سرمایه گذاری در اقتصاد پایدار است که اثرات آن توسعه بلندمدت در کشور را به دنبال دارد. حمایت های دولت یک بحث بسیار کلی و گسترده بوده که نمود اصلی آن به صورت سیاست گذاری و اصلاح نظام آموزشی در جامعه متبلور است (جدی گرگری و همکاران، ۱۴۰۰).

عوامل اثرگذار بر مسیر شغلی

هرکدام از الگوهای تیپ شناختی در محیط کار موجب کارآمدی ها و الگوهای رفتاری خاصی خواهد شد، و از طرفی هر کار یا شغل نیازمند الگوهای خاصی از این تیپ هاب شخصیتی می باشد.

افراد تیپ واقع گرا

این افراد به دنبال فعالیت های جسمانی هستند و از کارکردن با ابزار، ماشین آلات و حیوانات بیشتر لذت می برند و صلاحیت های فنی بالایی دارند.

افراد تیپ جستجوگر

به دنبال جستجوی راه حل های گوناگون برای حل مشکلات از طریق صلاحیت های علمی و تخیلی هستند. افراد این تیپ برای استفاده از تفکر انتزاعی و پیچیده برای حل مشکلات حمایت می شوند.

افراد تیپ هنری

به دنبال محیط های آزاد و باز هستند که خلاقیت و اظهار شخصی را تشویق می کند و چنین محیطی برای آن ها آزادی بیشتر در توسعه محصولات و پاسخ های آنان خواهد داشت.

افراد تیپ اجتماعی

به دنبال انعطاف و درک دیگران هستند که منجر می شود افراد بتوانند به همدیگر کمک کنند. این افراد از آموزش دادن دیگران، حل مشکلات کاری و مسئولیت های اجتماعی لذت می برند و بر ارزش های انسانی از قبیل مهربانی و دوستی تاکید دارند.

افراد تیپ تهوری

به دنبال دستکاری و کنترل دیگران برای رسیدن به اهداف مشخص یا سازمانی هستند. مسائل اقتصادی و مالی برای آنها بسیار مهم است و برای رسیدن به اهداف خود خطراتی را قبول می کنند و در این زمینه دارای اعتماد به نفس، اجتماعی و قاطع هستند.

افراد تیپ قراردادی

آنها را می توان افرادی سازمان یافته و با برنامه نامید و محیط های اداری که نیاز به بایگانی و سازماندهی گزارش ها دارد برای این افراد مناسب است (عبدی زرین، ۱۳۹۵).

تاثیر آموزش کارآفرینی بر مسیر شغلی

امروزه کارآفرینی به عنوان موتور توسعه اقتصادی معرفی می گردد که با تحولات سریع جهانی همراه شده و موجب گذر از جامعه صنعتی به جامعه اطلاعاتی در عرصه کار آفرینی کشورهایی موفق خواهند بود که فرصت های شغلی را تنها به چهارچوب جغرافیایی خود محدود نسازند، بلکه فضای کاری وسیعی به وسعت جهان در ذهن خود داشته باشند. توسعه سریع و پیوسته فناوری به همراه اقتصاد شبکه ای تأثیر قابل توجهی بر انواع امکانات برای گسترش مفاهیم کسب و کار خلاقانه ای که بر پایه شبکه های اطلاعات و ارتباطات الکترونیکی ایجاد گردیده، دارند. بی توجهی به توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، چالش های جدی در زمینه اقتصادی و کارآفرینی، به خصوص کارآفرینی به همراه دارد. مفهوم کارآفرینی، گسترده تر از مفهوم تأسیس کسب و کار است. در حال حاضر شناخت فرصت ها، در نظر گرفتن خطرات مرتبط با امنیت و جدیت در پیاده سازی ایده های نوآورانه از ویژگی های مهم رفتار کار آفرینی به شمار می آید (جدی گرگری و همکاران، ۱۴۰۰). با توجه به نقش و اهمیت کارآفرینی در توسعه ی کشورها، ترویج مفهوم کارآفرینی و بستر سازی برای آموزش آن، برای تمامی جوامع به خصوص برای جوامع در حال توسعه ای مانند ایران از اهمیت و ضرورت حیاتی برخوردار است. بستر سازی برای فرهنگ حامی کارآفرینی، تعمیق و گسترش فرهنگ کارآفرینی به عنوان یکی از نیازهای اساسی جامعه، نیازمند توجه ویژه به امر آموزش در این زمینه است. به خصوص تربیت افراد تحصیل کرده و آشنا سازی آنان با مقوله ی کارآفرینی یک ضرورت است. در یک جمع بندی می توان گفت؛ کارآفرینی در دنیای امروز یک ضرورت بوده و کشورها و نظام های کارآمد باید به منظور بهره گیری از فرصت ها و تداوم در دنیای رقابتی روز آمد باشند. با توجه به اهمیتی که در برنامه سوم توسعه سند برنامه درسی ملی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به این مهم داده شده است؛ دولت جمهوری اسلامی ایران باید در زمینه ی سیاست گذاری و اجرای برنامه های آموزشی ایفای نقش کرده و جهت آموزش کارآفرینان و صاحبان کسب و کارهای کوچک، با تسهیل امکانات لازم از طریق منابع مختلف به این مهم دست یابد. باید توجه داشت کار آفرینی، کلیه ی نظام های یک کشور را تحت تاثیر قرار می دهد که با برنامه ریزی دقیق و استفاده ی بهینه از ظرفیت ها و پتانسیل های کشور می توان از پیامدهای مثبت آن استفاده نمود (کاوه پیشه و قاسم پور مقدم، ۱۳۹۴).

نوع جدید از آموزش کارآفرینی، کارآفرینی ترکیبی است. ظهور تکنولوژی های جدید و رقابت افزایش یافته در دنیای کسب و کار سبب کوتاه تر شدن چرخه عمر محصولات و سازمان ها شده و محیط های کاری به شکل نامطمئنی درآمده اند. در محیط هایی که کسب و کارها به سرعت به وجود می آیند و به دلیل شدت رقابت و ورود تازه واردان از صحنه رقابت حذف می شوند، سرمایه های انسانی مجبور می شوند که استانداردهای اساسی جهت گیری مسیر شغلی خود را تعیین نموده و بیشتر از آن که به کارفرمای خودش وفادار بماند، به شغل و مسیر شغلی خویش پایبند باشد. از این رو جهت گیری مسیر شغلی متنوع برای توفیق در مسیر شغلی افراد، آن ها را به سوی کسب و کارهای کارآفرینانه و داشتن شغل موازی با شغل پیشین خود فرامی خواند. لذا، یکی از راهکارهای مؤثر در جهت تطابق با تحولات مداوم، گرایش به سمت کارآفرینی ترکیبی می باشد، چراکه محیط جوامع امروزه پیوسته در حال تغییر بوده و این کارآفرینان هستند که الگویی برای مقابله و سازگاری با این شرایط پرتغییر و پویا فراهم می کنند. کارآفرینان دارای شایستگی های کارآفرینانه می باشند و با راه اندازی شغل جدید و موازی با شغل پیشین خود، می توانند خود را از خطر بیکاری و عدم اشتغال دور نگه دارند. همچنین با توجه به آنکه کارآفرینان ترکیبی در کنار شغل اصلی خود یک شغل کارآفرینانه هم دارند و برای تضمین موفقیت مسیر شغلی خود یک مسیر دوگانه را انتخاب نموده اند در صورت بروز مشکلات برای این افراد در شغل اصلی خود آن ها می توانند به موفقیت مسیر شغلی در شغل دوم خود امیدوار باشند (شریعت نژاد و عسگری ذهابی، ۱۴۰۰).

بحث و نتیجه گیری

آموزش نقش مهمی در توسعه کارآفرینی دارد. کارآفرینی عملی خلاق است که به وسیله آن چیزی که در گذشته وجود نداشته است، ایجاد می شود. کارآفرینی باعث ایجاد ارزش در شخص، گروه و جامعه می گردد. آموزش کارآفرینی فعالیتی است که از آن برای انتقال دانش و اطلاعات مورد نیاز برای کارآفرینی استفاده می شود و نتایج کوتاه مدت و بلند مدتی برای جامعه در پی دارد. مسیر شغلی یک ترتیب مسیر زندگی کاری مطابق با نگرش ها و انگیزه های کارکنان است که آن ها در نقش های کاری خود ایفا می کنند. از مزایای آموزش کارآفرینی می توان به تدریس مهارت های فنی، افزایش اعتماد به نفس، توانمندسازی در بدست آوردن کمک های مالی و ایجاد و دسترسی به شبکه های مفید اشاره کرد. عوامل مختلفی بر کارآفرینی دانش آموزان تاثیر دارد که اولین آن ویژگی های فردی آنان است. مشکل دیگری که در چند دهه اخیر گیربان گیر کشور بوده، مدرک گرایی خانواده ها است. رونق کسب و کار، آموزش های غیر رسمی، فراهم بودن فضا و محیط مناسب، روش تدریس و حمایت های دولت از عوامل دیگر مؤثر بر آموزش کارآفرینی هستند. اما در مقابل الگوهای شخصیتی افراد از مولفه های مهم انتخاب مسیر شغلی فرد می باشد. مثلاً افراد تیپ واقع گرا به دنبال فعالیت های جسمانی هستند یا تیپ جستجوگر همواره راه حل های گوناگون برای حل مشکلات را جستجو می کنند و تیپ های هنری، اجتماعی، تهوری و قراردادی که هر کدام علاقه مند به نوع خاصی از شغل ها می باشند. در گذر از جامعه صنعتی به جامعه اطلاعاتی در عرصه کارآفرینی کشورهایی موفق خواهند بود که فرصت های شغلی را تنها به چهارچوب جغرافیایی خود محدود ن سازند، بلکه فضای کاری وسیعی به وسعت جهان در ذهن خود داشته باشند. با توجه به نقش و اهمیت کارآفرینی در توسعه کشورها، ترویج این مفهوم بستر سازی آن برای دانش آموزان، مخصوصاً جوانان کشور امری ضروری و حیاتی است. نوع دیگر از آموزش کارآفرینی، کارآفرینی ترکیبی است که باعث جهت گیری افراد به مسیر شغلی متنوع برای توفیق در آن می شود و افراد را به سوی کسب و کارهای کارآفرینانه و داشتن شغل های موازی با شغل پیشین خود فرا می خواند. با این کار افراد از خطر بیکاری و عدم اشتغال دور خواهند ماند.

منابع

- اشرفی، سکینه و نجفی هزار جریبی، حبیب الله (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش کارآفرینی بر مسیر شغلی دانش‌آموزان. علوم تربیتی، شماره ۱۰۷، ۱۰۸-۹۳.
- پیری، سیاوش (۱۴۰۲). بررسی رابطه آموزش کارآفرینی با فرصت کارآفرینانه در شرکت‌های کوچک و متوسط استان ایلام. اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد، کارآفرینی و مهندسی صنایع.
- جدی گرگری، جواد؛ محب زادگان، یوسف و عزیزی، محمد (۱۴۰۰). شناسایی مولفه‌های موثر بر آموزش کارآفرینی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه. مجله علمی پژوهشی پژوهش‌های برنامه درسی، ۱۱(۲)، ۲۶۷-۲۴۴.
- جدی گرگری، جواد؛ محب‌زادگان، یوسف و عزیزی، محمد (۱۴۰۰). تدوین الگوی آموزش کارآفرینی دانش‌آموزان مدارس دوره دوم متوسطه. فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت مدرسه، ۹(۱)، ۲۶۱-۲۳۱.
- حشمتی‌فر، لیلا؛ لیاقت‌دار، محمد جواد و عابدی، احمد (۱۳۹۸). تاثیر بسته آموزش کارآفرینی مبتنی بر برنامه آموزشی دانشگاه ساسکاچئون بر روحیه کارآفرینی دانش‌آموزان: یک طرح ترکیبی لانه‌ای هم‌زمان. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۸(۷۱)، ۸۳-۱۰۴.
- ذبیحی جلالی‌زواره، الهه؛ کاظمیان، سمیه و کسای، عبدالرحیم (۱۳۹۸). بررسی کیفی باورهای مسیر رشد شغلی دانش‌آموزان دبیرستان. مجله علوم روانشناختی، ۱۸(۸۴)، ۲۲۷۸-۲۲۷۳.
- ستونه، میثم؛ طبری، مجتبی؛ قلی‌چور کنعانی، یوسف و باقرزاده، محمدرضا (۱۴۰۰). طراحی مدل پیشرفت مسیر شغلی بر اساس الگوی مدیریت دانش. مطالعات مدیریت بهبود و تحول، ۳۰(۱۰۰)، ۶۴-۳۵.
- سرمدی، محمدرضا و رضانی، حبیب اله (۱۳۹۷). تاثیر کار و فناوری در آموزش و پرورش بر آینده تحصیلی و حرفه‌ای دانش‌آموزان. سومین کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین پژوهشی در علوم اجتماعی، علوم تربیتی و روانشناسی.
- سعادتیان، سارا (۱۳۹۵). بررسی تاثیر درس کارآفرینی بر ایجاد ایده‌ای خلاقانه در ذهن دانش‌آموزان و بهره‌گیری از آن در انتخاب مسیر تحصیلی و شغلی مطالعه موردی: آموزش و پرورش شهرستان سرورستان. اولین کنفرانس بین‌المللی کارآفرینی، خلاقیت و نوآوری.
- سلطانیان شیرازی، سمیرا و فکری، کاترین (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش الگوی چند محوری بر رفتار کارآفرینانه دانش‌آموزان دختر سال سوم مقطع متوسطه دوم. دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، ۱۸(۲)، ۱۲۰-۱۱۱.
- شریعت‌نژاد، علی و عسگرس ذهابی، سبا (۱۴۰۱). پایش تاثیر کارآفرینی ترکیبی بر موفقیت مسیر شغلی؛ تبیین نقش میانجی جهت‌گیری مسیر شغلی متنوع. فصلنامه مطالعات مدیریت صنعتی، ۲۰(۶۵)، ۲۱۶-۱۸۵.
- عبداللهی، مژگان؛ پرسته قمبوانی، فاطمه و رحمتی، سمیرا (۱۳۹۹). تاثیر آموزش کارآفرینی آموزش معلمان بر کارآفرینی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه. نوآوری‌های مدیریت آموزشی، شماره ۵۹، ۷۸-۶۰.
- عبدی زرین، سهراب (۱۳۹۵). نقش عوامل فردی و اجتماعی در مشاغلی انتخابی. فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۶(۶۳)، ۲۴۷-۲۷۹.

کاوه پیشه، فرنوش و حسین، قاسم پور مقدم (۱۳۹۴). بررسی اهمیت آموزش کارآفرینی در توسعه خوداشتغالی. کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی.

کمانی، بهاره (۱۳۹۹). بررسی نقش رضایت از مسیر شغلی بر توسعه قابلیت های مسیر شغلی کارکنان و قابیل های اصلی سازمانی. کنفرانس ملی بهبود و بازسازی سازمان ها و کسب و کارها.

محمدعینی، زهره و فیاض، ایراندخت (۱۳۹۵). بررسی رابطه باورهای ناکارآمد و سبک های مقابله ای با گرایش به رفتارهای پرخطر در نوجوانان دختر دبیرستانی ۱۴ تا ۱۸ ساله شهر قم. فصلنامه پژوهش در نظام های آموزشی، ۳۲(۱۰)، ۲۳۴-۲۰۸.

مقصودی، ندا؛ میرزائی قادهاری، اعظم و دمیری، فاطمه (۱۴۰۲). تاثیر آموزش مهارت های کاربردی بر توانمندی های شغلی و مهارت های علمی دانش آموزان. اولین کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و فلسفه.

مینایی پور، فرحناز (۱۴۰۲). مزایای آموزش کارآفرینی برای نوجوانان.

<https://www.linkedin.com/pulse/>

Johnson, D. (2001). What is innovation and entrepreneurship? Lessons for large organizations. *Industrial and Commercial Training*, 33(4): 135-40.

Mueller, S.L., & Thomas, A.S. (2001). Culture and entrepreneurial potential: A nine country study of locus of control and innovativeness, *Journal of Business Venturing*, 16, 51-75.

Wok. S., & Hashim, J. (2017). Communication Power as a Mediator on Networking and Career Success: A Structural Equation Modeling Approach. *Communications of the IBIMA*, 2017 (2017), 1-14.